

PAPER DETAILS

TITLE: Uluslararası Hemşireler Yılında COVID-19 Pandemisi: Türk Hemşireler Derneği Çalışmaları

AUTHORS: Sevilay SENOL ÇELİK, Gülten KOÇ, Azize ATLI ÖZBAS, Hülya BULUT, Azize

KARAHAN, Firuze ÇEVİK AYDIN, Çigdem ÖZDEMİR ÖZLEYEN, Beyhan ÇELİK

PAGES: 23-27

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1451125>

DAVETLİ YAZI / INTIVED PAPER

Uluslararası Hemşireler Yılında COVID-19 Pandemisi: Türk Hemşireler Derneği Çalışmaları

COVID-19 Pandemic in the International Year of the Nurses: Turkish Nursing Association Studies

Sevilay ŞENOL ÇELİK¹ , Gülten KOÇ² , Azize ATLI ÖZBAŞ³ , Hülya BULUT⁴ , Azize KARAHAN⁵ ,
Firuze ÇEVİK AYDIN⁶ , Çiğdem ÖZDEMİR ÖZLEYEN⁷ , Beyhan ÇELİK⁸

¹Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Türk Hemşireler Derneği Genel Başkanı

²Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Türk Hemşireler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

³Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Türk Hemşireler Derneği Genel Sekreter

⁴Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Türk Hemşireler Derneği Genel Başkan Yardımcısı

⁵Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Türk Hemşireler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

⁶Ankara Şehir Hastanesi, Türk Hemşireler Derneği Üyesi Genel Sekreter Yardımcısı

⁷Ankara Güven Hastanesi, Türk Hemşireler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

⁸Bayındır Hastanesi, Türk Hemşireler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Geliş tarihi/Received: 16.12.2020

Kabul tarihi/Accepted: 13.01.2021

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Sevilay ŞENOL ÇELİK, Prof. Dr.

Koç Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Topkapı -
Zeytinburnu/İstanbul

Türk Hemşireler Derneği Genel Başkanı

E-posta: sevilaycelik@ku.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1981-4421

Gülten KOÇ, Doç. Dr.

ORCID: 0000-0002-1094-5003

Azize ATLI ÖZBAŞ, Dr. Öğr. Üyesi

ORCID: 0000-0001-7614-6354

Azize ATLI ÖZBAŞ, Dr. Öğr. Üyesi

ORCID: 0000-0001-7614-6354

Hülya BULUT, Prof. Dr.

ORCID: 0000-0001-8241-989X

Azize KARAHAN, Prof. Dr.

ORCID: 0000-0001-6698-2121

Firuze ÇEVİK AYDIN, Uzm. Hemş.

ORCID: 0000-0001-7208-0933

Çiğdem ÖZDEMİR ÖZLEYEN, Uzm. Hemş.

ORCID: 0000-0002-4874-1049

Beyhan ÇELİK, Hemş.

ORCID: 0000-0002-1659-3715

Öz

Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgınında, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, en büyük görev sağlık çalışanlarına düşmüştür. Sağlık çalışanları içinde en ön safta Covid-19 mücadelesine katılan hemşireler, sağlık sistemini işlevsel tutan yapı taşı olmuştur. Hemşirelik mesleğinin toplum yararına üst düzeyde nitelikli ve güvenilir hizmet verecek özerk bir sağlık mesleği olması için güncel ve bilimsel veriler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmekte olan Türk Hemşireler Derneği, pandemi ile mücadelede aktif bir şekilde yer almış, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, pek çok kapsamlı faaliyette bulunmuştur. Türk Hemşireler Derneği'nin faaliyetleri toplum ve sağlık çalışanı güvenliğini sağlama hedefiyle, şube ve il temsilcileri aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Pandemi sürecinin yönetiminde dinamik bir yaklaşım sergileyen Türk Hemşireler Derneği bu dönemde, topluma, meslektaşlarına, karar vericilere ve medyaya yönelik ulusal düzeyde, bilgi ve veri paylaşımında bulunmuştur. Türk Hemşireler Derneği aynı zamanda faaliyetlerini büyük bir katılım ve iş birliği ile sürdürmek için, meslektaşlarının yanı sıra, diğer hemşirelikte özel dal dernekleri ve diğer sağlık meslek örgütleri ile de çalışmıştır. Bu doğrultuda yürütülen tüm faaliyetlerde, sağlık çalışanlarının güvenliğini sağlanması, toplumun ve sağlık çalışanlarının bilimsel ve doğru bilgiye ulaşması, ülkemizin her yerinde hizmet veren hemşirelere görevlerini yürütürken rehberlik etme ve hastalar için daha güvenli ve nitelikli bir bakım hedeflenmiştir. Bu makalede uluslararası hemşireler yılı gibi çok özel bir yılda yaşanan Covid-19 pandemisinde, hemşireliğin ve Türk Hemşireler Derneği'nin yürüttüğü faaliyetler konusunda bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, covid-19, pandemi, meslek örgütü.

Abstract

In the COVID-19 epidemic, which was declared as a pandemic by World Health Organization, the most important duty fell to healthcare professionals in our country, as in the whole world. Nurses who are at the forefront in the fight against COVID-19 have become the building blocks keeping the health system functional. The Turkish Nurses Association, which continues to work in line with current and scientific data in order to make the nursing profession an autonomous health profession that will provide high quality and reliable service for the benefit of the society, has been actively involved in the fight against the pandemic both at national and international levels. The Turkish Nurses Association's activities have been carried out by means of local representatives, with the aim of ensuring the safety of society and health workers. Demonstrating a dynamic approach in the management of the pandemic process, The Turkish Nurses Association shared information and data at the national level with the society, colleagues, decision-makers, and the media. The Turkish Nurses Association has also been working with other specialized nursing associations and other healthcare professional organizations, in order to continue its activities with great participation and cooperation. In all activities carried out in this direction, it is aimed to ensure the safety of healthcare workers, to provide scientific and accurate information to the society and healthcare professionals, to guide nurses serving all over our country while performing their duties, and to administer safer and more qualified care for patients. This article informs about the nursing practice and the activities of the Turkish Nurses Association during the COVID-19 pandemic which started in a very special year, the International Year of the Nurse.

Keywords: Nursing, covid-19, pandemic, professional association.

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi'nin 31 Aralık 2019 tarihinde, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde, nedeni bilinmeyen zatürre vakaları bildirmesiyle, 7 Ocak 2020 tarihinde daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs tanımlanmıştır. Ortaya çıkan bu hastalık, Covid-19 olarak adlandırılmış ve Çin'de ortaya çıktıktan çok kısa bir süre içinde ve hızla tüm dünyayı etkisi altına almıştır (1). DSÖ 15 Aralık 2020 tarihi itibarıyla dünya genelinde Covid-19 tanısı almış 71,351,695 kişi olduğunu, 1.612.372 kişinin ise Covid-19 enfeksiyonu nedeniyle yaşamını yitirdiğini bildirmektedir (2). DSÖ tarafından Covid-19 salgını 11 Mart tarihinde pandemi olarak ilan edilirken, ülkemizde ilk Covid-19 vakası 10 Mart tarihinde tespit edilmiştir. Salgının başlangıcından 15 Aralık 2020 tarihine kadar ülkemizde 1.898.447 kişi Covid-19 tanısı almış ve 16.881 kişi de hastalık nedeniyle yaşamını yitirmiştir (3). Covid-19 pandemisinde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hastalığın başladığı ve ilk vakanın saptandığı tarihten bu yana hastalıkla mücadelede en büyük görev sağlık çalışanlarına düşmüştür. Sağlık çalışanları içinde yer alan hemşireler, bu süreçte sağlık sistemini ayakta tutan temel bileşen olmuştur.

Covid-19 enfeksiyonunun kısa bir sürede tüm dünyayı etkileyen küresel bir salgın haline gelmesi, tüm ülkelerde beklenmedik bir şekilde pek çok sektörün yükünü arttırmış ve yeni sorumluluklar getirmiştir. Pandemi ile mücadelede şüphesiz en büyük yük sağlık sektörüne düşmektedir. Özellikle çok kısıtlı bilgi ve veri ile belirsizlikler içinde süreç yönetilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde sağlık hizmetlerinin sunumunda, kişilerin ekonomik gücüne ve isteğine bakılmaksızın, ortaya çıkacak hastalık riskine karşı, toplumun bütün fertlerinin sağlık hizmetlerinden eşit, ulaşılabilir, etkin ve sürdürülebilir bir şekilde faydalanması amaçlanmaktadır (4). Ancak toplumun, sağlık hizmetlerinden güvenli ve nitelikli olarak faydalanabilmesi, yetkin ve yeterli sayıda sağlık çalışanları ile mümkündür.

Covid-19 genelde tüm toplumu, özelde ise sağlık çalışanlarını ve ailelerini benzeri görülmemiş düzeyde riske maruz bırakmıştır. Bu salgın nedeniyle dünyada ve ülkemizde hastalanan ve bu nedenle yaşamlarını kaybeden sağlık çalışanlarının sayısı giderek artmaktadır. DSÖ, sağlık çalışanları arasında Covid-19 enfeksiyonunun, genel nüfusa göre çok daha yaygın olduğunu vurgulamaktadır. Tüm dünyayı temsil etmeye de sağlık çalışanlarının sayısı, ülkelerin büyük çoğunluğunda nüfusun %3'ünden azını oluşturmaktadır. Bununla birlikte Covid-19 tanısı almış sağlık çalışanlarının oranı, DSÖ'ne bildirilen Covid-19 vakalarının yaklaşık %14'ünü kapsamaktadır. Bazı ülkelerde bu oran %35'e kadar çıkabilmektedir (5). Dünya Hemşireler Konseyi (International Council of Nursing-ICN), 73. Dünya Sağlık Asamblesi'nin açılışında sağlık çalışanları arasında Covid-19 enfeksiyonu sıklığının ve hastalığa bağlı ölümlerin küresel bir acil durum olduğunu vurgulamıştır. ICN tüm sayılara ulaşamamasına rağmen, cevap veren üye ülkelerden topladığı verilerle oluşturduğu raporda, dünya genelinde 23.000'den fazla sağlık çalışanının Covid-19 ile enfekte olduğunu, 600 hemşirenin ise bu enfeksiyon nedeniyle hayatını kaybettiğini bildirmiştir. ICN'nin durum analizinde, dünya çapındaki tüm Covid-19

vakalarının ortalama %7'sinin sağlık çalışanı olduğu; bu oranın, hemşireler ve diğer sağlık personeli ile bakım verdikleri hastalar için büyük risk oluşturduğu belirtilmiştir (6). Türkiye'de ise nüfusun yaklaşık %1,2'sini sağlık çalışanları oluştururken, Covid-19 vakalarının %11,5'i sağlık çalışanıdır. Türk Tabipler Birliği'nin yayınladığı Covid-19 pandemisi altıncı ay değerlendirme raporunda, nüfus ile orantılandığında sağlık çalışanlarının 10 kat daha fazla hastalandığına dikkat çekilmiştir (7). Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından, 9 Aralık 2020 tarihinde yapılan basın açıklamasında; ülkemizde pandemi sürecinde 120 binden fazla sağlık çalışanının Covid-19 testinin pozitif çıktığı, 216 sağlık çalışanının ise bu hastalık nedeniyle hayatını kaybettiği yer almıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de Covid-19'la mücadelede hemşireler en ön safta yer almıştır. Hemşire sayısının azlığına rağmen tüm meslektaşlarımız, pandemi sürecinde de güvenli ve nitelikli hemşirelik bakımını en üst düzeyde sürdürmek için zor şartlar altında mesleklerini icra etmektedir. Ancak Covid-19 pandemi sürecinde, tüm dünyada ve ülkemizde yaşananlar, özellikle artan talebi karşılayacak nitelik ve nicelikte hemşire temininde sorun yaşandığını göstermiştir.

Türk Hemşireler Derneği (THD) ülkemizde hemşirelik mesleğinin toplum yararına üst düzeyde nitelikli ve güvenilir hizmet verecek özerk bir sağlık mesleği olması için 1933 yılında başladığı çalışmalarını daha aktif ve güncel veriler doğrultusunda sürdürmektedir. Bu kapsamda THD, pandemi sürecinde de ülkemizde ilk vakanın bildirilmesi ile başlayan mücadelede, ulusal ve uluslararası düzeyde kapsamlı ve çok sayıda faaliyette bulunmuş ve sürecin içinde aktif bir şekilde yer almıştır. THD, faaliyetlerini toplum ve sağlık çalışanı güvenliğini sağlamak amacıyla 17 ilde 18 şube ve şube bulunmayan illerde de il temsilcileri aracılığı ile sürdürmektedir. Derneğimiz aynı zamanda faaliyetlerini büyük bir katılım ve iş birliği ile sürdürmek için hemşirelikte özel dal dernekleri ve bireysel olarak kendisine ulaşan tüm meslektaşları ile sürdürmektedir. Bu doğrultuda yürütülen tüm faaliyetlerde, toplumun ve sağlık çalışanlarının bilimsel ve doğru bilgiye ulaşması, ülkemizin her yerinde hizmet veren hemşirelere görevlerini yürütürken rehberlik etme ve hastalar için daha güvenli ve nitelikli bir bakım hedeflenmiştir.

Bu makalede uluslararası hemşireler yılı gibi çok özel bir yılda yaşanan Covid-19 pandemisinde hemşirelik ve THD'nin yürüttüğü faaliyetler konusunda bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

2. Covid-19 Pandemisi ve Hemşirelik

Uluslararası hemşireler yılında, DSÖ'nün "pandemi" olarak kabul ettiği Covid-19 salgınında, tüm dünyada hemşirelik mesleğinin ne kadar vazgeçilmez olduğu, iyi eğitim almış, nitelikli ve deneyimli hemşirelere ihtiyaç duyulduğu; hemşireler olmadan, ülkelerin salgınlara karşı savaşı kazanamayacağı ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşamayacağı ortaya çıkmıştır.

Ülkemizin de içinde yer aldığı 191 ülkeden gelen verilerle oluşturulan ve 6 Nisan 2020'de yayınlanan 2020 Dünya Hemşirelik Durum Raporu'nda, 21. yüzyılın sağlık hedeflerine ulaşılmasında hemşirelerin daha etkili hale getirilmesi için güçlendirilmeleri gerekliliği

vurgulanmıştır. Bu nedenle de hemşire iş gücü yaratılmasına ve ön görülen eksikliklerin giderilmesine, hemşirenin karar alma süreçlerinde etkili rol almasına, liderlik pozisyonlarında daha fazla hemşireye yer verilmesine, hemşirelik eğitiminin iyileştirilmesine ve lisans düzeyinde olmasına yönelik yatırımlar yapılması için tüm hükümet ve paydaşlara çağrıda bulunulmuştur. Raporda dünyada 5,9 milyon hemşireye ihtiyaç olduğu ve bu nedenle hemşire iş gücü için gerekli koşulların yaratılması gerektiği bildirilmiştir. İtalya, Hollanda, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerde 100.000 nüfusa düşen hemşire sayısı 500 ile 1000 arasında değişmektedir (8). Türkiye’de ise 100.000 nüfusa düşen hemşire sayısı 306 (9) olup bu sayı ile ülkemizin, birçok ülkenin çok gerisinde yer aldığı görülmektedir. Ülkemizde Covid-19 pandemisinde hemşireye olan ihtiyaç daha da derinleşmesine rağmen bu süreçte halen mesleğini icra etmek için atama bekleyen binlerce hemşire bulunmaktadır. Hemşire sayıları ve ülkelerin pandemi sürecindeki mücadeleleri incelendiğinde; ülkemiz hemşirelerinin pandemi sürecini oldukça başarılı bir şekilde yönettiği açıkça görülmektedir. Tüm meslektaşlarımız, güvenli ve nitelikli hemşirelik bakımını en üst düzeyde sürdürmek için zor şartlar altında mesleklerini icra ederken, aynı zamanda bilimsel bilginin üretilmesi ve yayılması sorumluluğunu da hissetmiş ve kanıta dayalı uygulamalar için araştırma yapılması, eğitim dokümanlarının geliştirilmesi ve yayınlanması gibi önemli hizmetleri de yürütmüştür.

Dünya hemşireler yılı ve özellikle pandemi nedeniyle sağlık bakım sisteminin güçlendirilmesinde, daha nitelikli ve güvenli sağlık hizmetleri sunulmasında, halk sağlığının korunması ve geliştirilmesinde hemşirelerin kritik önemi; politika yapıcılar, karar vericiler, sağlık kurum ve kuruluşları, eğitimciler ve toplum tarafından fark edilmiştir. Bununla birlikte hemşirelerin bu kritik rollerini ortaya koyabilmeleri için politikaları oluşturma ve karar alma süreçlerinde etkili rol alması; liderlik pozisyonlarında daha fazla hemşireye yer verilmesine yönelik yapılan mücadelenin zorluğuna ve karşılaşılan dirençlere rağmen, girişimlere sistematik olarak devam edilmesi ve bu mücadeleden asla vazgeçilmemesi gerekliliği de tekrar ortaya çıkmıştır. Bu mücadelede başarının anahtarı akademi, hastanede ve diğer sektörlerde çalışan tüm hemşirelerin birlikte tek ses olması ve ortak dil kullanmasıdır.

3. Covid-19 Pandemisi ve THD’nin Yol Haritası

THD, Covid-19 pandemisini ulusal ve uluslararası düzeyde yakından takip etmiş, sürecin yönetiminde dinamik bir yaklaşım sergilemiştir. THD bu süreçte topluma, meslektaşlarına, karar vericilere ve medyaya yönelik ulusal düzeyde, bilgi ve veri paylaşımına yönelik ise, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde faaliyetlerini sürdürmüştür.

Uluslararası platformda, ICN ve diğer ülkelerin hemşirelik dernek/birlikleriyle sürekli iletişim kurularak bilgi ve görüş paylaşımında bulunulmuştur. Güvenilir bilgi kaynakları olan DSÖ ve ICN gibi uluslararası kurum ve kuruluşların dokümanları Türkçe’ye çevrilerek, hemşirelerin yanı sıra, toplum ve diğer sağlık çalışanlarının kullanımına sunulmuştur. Ayrıca bu süreçte sağlık çalışanlarının çalışma koşulları, hak ve sorumluluklarına yönelik

uluslararası belgeler ana dile çevrilerek, hem sağlık hizmetlerinin nitelikli ve güvenli olarak sunulmasına hem de hemşireler dahil tüm sağlık çalışanlarının daha güvenli çalışmalarına katkıda bulunulmuştur.

THD pandemi kapsamında ulusal çalışmalarına, kuruluş amacı ve bu yıl ki ICN teması doğrultusunda toplumu hedef alarak başlamıştır. Covid-19 pandemi sürecinin ilk günlerinde toplumda oldukça yoğun bir şekilde hissedilen kaygı ve korkuya yönelik olarak “hemşirelik bakımını” taahhüt eden THD, topluma “size dokunmaya devam edeceğiz” ve “yanınızdayız” sloganlarıyla seslenmiş; varlığını, bilgi, ilgi ve uzmanlığı ile topluma sunmuştur. Toplumun bu süreci en az zararla atlattığı, bilgi kirliliğinin önüne geçilmesi ve güvenilir bilgi sağlanması için topluma yönelik mesajlar hazırlamış ve yayınlamıştır. Pandemi sürecinin yönetiminde hemşirelerin bilgi ve deneyimini paylaşabilmek ve sürecin yönetimine katkı sağlayabilmek amacıyla çeşitli platformlarda söz sahibi olmak için mücadele etmiştir. Ayrıca derneğimiz toplumun sağlığına kavuşturulmasında, hemşirelerin ve sağlık çalışanlarının sesinin duyurulmasında karar vericiler ile görüşmeler yapmış; yazılı, görsel-işitsel medyada röportajlar ve basın açıklamaları gerçekleştirmiş ve bilgilendirme yazıları hazırlayıp paylaşmıştır. Bununla birlikte derneğimizin en fazla zorlandığı alan “hemşirelerin medyada görünürlüğünün artırılması” konusu olmuştur. Ayrıca DSÖ tarafından “hemşirenin karar alma süreçlerinde etkili rol almasına” yönelik yatırımlar yapılması konusunda hükümetlere çağrıda bulunulmasına rağmen, ülkemizde bu durum istenilen düzeyde sağlanamamıştır. Bununla birlikte pandemi sürecinin daha iyi yönetilebilmesi için hemşirelerin, Bilim Kurulu ve İl Pandemi Kurulları gibi karar verici mekanizmalarda yer alması talebinde bulunulmuş, karar vericiler ve politika yapıcılar ile görüşülmüştür.

Bu süreçte ülke çapında uygulanan kısıtlamalar ve önlemler gereği hemşirelik eğitim kurumları, sağlık kurumları ve THD dahil hemşirelik meslek örgütleri tarafından “Hemşirelik Şimdi (Nursing Now)” kampanyası ve uluslararası hemşireler yılı kapsamında düzenlenen birçok faaliyet ertelenmiş ya da iptal edilmiştir. THD 2020 yılı için planladığı toplantıları Eylül ayından itibaren Covid-19 hastalığına yönelik online etkinlikler haline dönüştürmüş ve bu kapsamda meslektaşlarına yönelik birçok etkinlik düzenlemiştir.

THD, Covid-19 pandemi sürecinin başladığı tarihten itibaren meslektaşlarının yaşadığı sorunları yakından takip etmiş ve ilgili mercilere iletmıştır. Bu bağlamda öncelikli olarak mevcut durumun saptanması için detaylı bir soru formu geliştirilmiş ve dernek web sayfasında yayınlanarak, hemşirelerden ve sağlık hizmetlerinin sürdürüldüğü tüm alanlardan veri akışı sağlanmaya çalışılmıştır. THD, tüm şube ve il temsilciliklerinden, dernek web sayfasında yer alan online anketten ve derneğe iletilen e-postalardan elde edilen verileri, sistematik olarak değerlendirmiş ve raporlamıştır. Bu raporlar, başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere tüm ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiş, toplum sağlığını, hasta ve çalışan güvenliğini tehlikeye atan durumlara ve sağlık hizmet sunumunda yaşanan sorunlara dikkat çekilerek, talep ve öneriler dile getirilmiştir. Süreç kapsamında 11 rapor hazırlanmış ve ilgili raporlar aynı zamanda bilgilendirme amacıyla dernek web sayfasında

da yayınlanmıştır (10). Hazırlanan raporlarda sadece sorunlar değil, aynı zamanda yaşanan tüm sorunlara yönelik çözüm önerileri de yer almaktadır. Belirlenen tüm sorunlar ve çözüm önerileri aynı zamanda karar vericiler, yöneticiler ve politika yapıcılar ile görüşmeler yapılarak paylaşılmıştır. Raporlarda hemşirelerin yaşadığı sorunlar ve riskler aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır:

1. Nitelikli ve hasta güvenliğini riske atmayacak şekilde bakım verme konusunda karşılaşılan engeller: Yeterli miktarda, kalitede ve uygunlukta kişisel koruyucu ekipmana ulaşmada yaşanan sıkıntılar; hemşirelerin yoğun, uzun ve zorlu çalışma koşulları; standartlara uygun olmayan hemşire-hasta oranı ve bilgi kirliliği

2. Nitelikli bakım vermeye yönelik sosyal sağlığın sürdürülmesi konusunda karşılaşılan engeller: Çalışma ortamında yeterli ve dengeli beslenmenin yeterince sağlanamaması; uygun ve yeterli dinlenme ortam ve fırsatların olmaması; konaklama ve ulaşım sorunları; çocuk ve aile büyüklerinin bakımına ilişkin zorluk yaşama

3. Nitelikli bakım vermeye yönelik psikolojik sağlığın sürdürülmesi konusunda karşılaşılan engeller: Görev, yetki ve sorumluklara yönelik belirsizlikler; sağlık çalışanları dahil tüm toplumda hâkim olan kaygı ve korku; sağlık çalışanlarına yönelik şiddet ve tükenmişlik; yakınlarına ve topluma Covid-19 enfeksiyonu bulaştırma kaygısı; gebelik sürecinde/kronik hastalıklarda Covid-19 belirtileri varken çalışmak zorunda kalma

4. Pandemi sürecinde ekonomik mağduriyet ve ek ödemeye ilişkin yaşanan sorunlar: Ücretsiz izne ayırma, fazla mesaiye rağmen ödeme yapılmaması, adaletsiz, dengesiz ya da hiç alınmayan ek ödemeler gibi özlük haklarına yönelik yaşanan sorunlar

Pandemi süreci boyunca sorunların bazıları çözümlenmiş, bazıları derinleşmiş, bazılarının etkisi azalmış ya da yeni sorunlar eklenmiştir. Bu nedenle alanda yaşanan ve meslektaşlarımız tarafından bireysel olarak iletilen yukarıdaki sorunları güncel ve somut bir şekilde ortaya koymak için, THD pandemi sürecinin başında hazırladığı soru formunu yaşanan gelişmeler doğrultusunda Kasım ayında tekrar güncellenmiş ve web sayfasında yayınlarak meslektaşlarımızın bu formu doldurmaları için çağrıda bulunmuştur (11). Aralık ayının başında ön değerlendirmesi yapılan çalışmaya ülkemizin farklı illerinden toplam 2682 hemşire katılmıştır. Ankete katılan hemşirelerin %49,4'ünün 24 saatlik nöbetlerle ve %34,1'inin haftada 48 saatten fazla çalıştığı, %41,6'sının iş yerine ulaşmak için toplu taşıma aracı kullandığı ve sadece %18,5'inin Covid-19 pozitif hasta bakmadığı belirlenmiştir. Kronik hastalığı olan hemşirelerin %24,9'u, hamile hemşirelerin %47,7'si riskli alanlarda çalışmaya devam ettiğini ifade etmişlerdir. Çalışma ortamı ile ilgili koşullar incelendiğinde; hemşirelerin %77,8'i forma değiştirmek için ayrı bir oda ayarlanmadığını ya da ayrılan odanın havalandırma ve sosyal mesafenin korunması açısından yeterli olmadığını, %86'sı formlarının hastanede yıkanmadığını, %38,2'si yeterli ve dengeli yemek sağlanmadığını, %79'u ise dinlenmek için kendilerine alan sağlanmadığını ya da ayrılan alanın havalandırma ve sosyal mesafeyi korumak için uygun olmadığını bildirmişlerdir. Anketi cevaplayan hemşirelerin %72'si Covid-19 salgını sürecinde tükenmişlik, %49,5'i umutsuzluk, %45,9'u endişe yaşamışlardır. Hemşirelerin %59,4'ü ailesinin bakımını

yürütmede (çocuk, yaşlı veya aile büyükleri vb.) zorluk yaşamış, %22,5'i hasta veya ailesi, %19,8'i diğer sağlık çalışanları tarafından sözlü/fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Hemşirelerin %37,4'ü Covid-19 salgını nedeniyle maddi kayıp yaşadığını belirtmiştir. Covid-19 pozitif hastaya bakım verirken hemşirelerin %52,6'sı nadiren, %33,8'i ara sıra, %13,6'sı ise sıklıkla kişisel koruyucu ekipman temininde zorluk yaşamışlardır ve %40,9'u elinde bulunan ekipmanlar ile bakımı sürdürmeye çalışmıştır. Covid-19 salgını sürecinde hemşirelerin %11,5'i sorunlarını kurum yöneticisine ilettiğinde mobing ve baskı ile karşılaştığını belirtmiştir.

THD pandemi sürecinde Covid-19 ile enfekte hastaların bakımında meslektaşlarımıza nitelikli ve güvenli bakım sürdürmeleri için yol gösterecek, rehberlik edecek bir bakım algoritmaları rehberi yayınlamıştır. THD koordinatörlüğünde bazı hemşirelik özel dal dernekleri ve bazı üniversitelerin iş birliği ile hazırlanan rehber, acillerde, yoğun bakım ünitelerinde, kliniklerde, ameliyathanede, aile sağlığı merkezlerinde ve evde sağlık hizmetlerinde görev yapan hemşirelerin ve yönetici hemşirelerin en güncel ve kanıta dayalı bilgilere ulaşması ve hizmet içi ve oryantasyon eğitimlerinde kullanılması için 33 farklı bakım algoritması ve iki videodan oluşmaktadır (12). Meslektaşlarımızdan ve konunun uzmanlarından gelen öneriler doğrultusunda rehber İngilizce'ye çevirilmiş ve uluslararası düzeyde kullanım için ICN'e gönderilmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, uluslararası hemşireler yılında karşı karşıya kalınan bu afette en ön saflarda mücadele eden hemşireler, 7 gün 24 saat hastalarla yüz yüze, nefes nefese, üstlerindeki kişisel koruyucu ekipmanların ağırlığı ile terleyerek, yüzlerinde tıbbi alet ilişkili basınç yaraları gelişerek çalışmışlardır. Bu süreci çok başarılı bir şekilde yürütmüşlerdir ve yürütmeye devam etmektedirler. Ancak yaşamın ne kadar kutsal ve değerli olduğu bilinci ile Covid-19 hastalığı ile savaştan hemşirelerin, bu savaştan yorgun, tükenmiş, endişeli, umutsuz, hasarlı ve kayıpla çıkmamaları için yöneticilere ve karar vericilere büyük sorumluluk düşmektedir. Bu doğrultuda DSÖ'de hükümetlere sağlık çalışanlarının sağlık, güvenlik ve refahını sağlamak için yasal ve ahlaki sorumlulukları olduğunu hatırlatmaktadır. Çünkü nitelikli ve güvenli sağlık bakımının sürdürülmesi nicelik ve nitelik açısından yeterli sağlık çalışanı ile mümkündür. Sağlık çalışanlarını güvende tutmadığı sürece hiçbir ülke, hastane veya hastalarını güvende tutamaz. Hemşireliğe özel bilgi ve uygulamaların, sağlık sisteminin yaşamsal bir bileşeni olarak tanınmasını sağlamak; topluma güvenli ve nitelikli bakım sunulmasını sağlamak için politikaların oluşturulmasında söz sahibi olmak; hemşirelerin refahını artırmak; ortak dil kullanmak ve birlikte hareket etmek için ülkemizdeki tüm hemşireleri temsil eden Türk Hemşireler Derneği'nde çalışılması ve derneğe üye olunması önerilmektedir.

5. Alana Katkı

Bu makalede yer alan Covid-19 pandemisinde hemşireliğin ve Türk Hemşireler Derneği'nin yürüttüğü faaliyetler, hemşirelerin en ön saflardaki mücadelesi ve yaşadıkları sorunlar, pandemi sürecinin yöneticiler ve karar vericiler tarafından yönetilme şekli ile ilgili bilgiler ve çıkarımlar, benzer kriz durumların planlanmasında ve organizasyonunda katkı sunacaktır.

Çıkar Çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdi/ayni yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Yazarlık Katkısı

Fikir/Kavram: SSÇ, GK; **Tasarım:** SSÇ, GK; **Denetleme:** SSÇ; **Kaynak ve Fon Sağlama:** Yok; **Malzemeler:** Yok; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** SSÇ, AAO, HB, AK, GK, BÇ, FÇA; **Analiz/Yorum:** SSÇ, GK; **Literatür Taraması:** SSÇ, GK; **Makale Yazımı:** SSÇ, AAO, HB, AK, GK, BÇ, FÇA, ÇÖÖ; **Eleştirel İnceleme:** SSÇ.

Kaynaklar

1. World Health Organization, Coronavirus disease situation report – 52; 2020 [cited 2020 December 14]. Available from: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200312-sitrep-52-covid-19.pdf?sfvrsn=e2bfc9c0_4
2. World Health Organization, Coronavirus disease (COVID-19) dashboard. [cited 2020 December 15]. Available from: <https://covid19.who.int/>
3. T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Covid-19 hasta tablosu 15 Aralık 2020. [cited 2020 December 15]. Available from: https://covid19.saglik.gov.tr/?gclid=Cj0KCQiA2uH-BRCCARIsAEeef3mxzaD_zAEYCaJcz-87QEZKp8Ui9sCWbPzu6uuhHzTOLQvFel6GbMUaAqEmEALw_wcB
4. T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlıkta dönüşüm, Ankara, 2003. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://www.saglik.gov.tr/TR,11415/saglikta-donusum-programi.html>
5. World Health Organization, Keep health workers safe to keep patients safe: WHO. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://www.who.int/news/item/17-09-2020-keep-health-workers-safe-to-keep-patients-safe-who>
6. International Nurses Council, More than 600 nurses die from COVID-19 worldwide. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://www.icn.ch/news/more-600-nurses-die-covid-19-worldwide>
7. Türk tabipler Birliği, COVID-19 pandemisi 6. ay değerlendirme raporu. [cited 2020 December 14]. Available from: https://www.ttb.org.tr/yayin_goster.php?Guid=42ee49a2-fb2d-11ea-abf2-539a0e741e38
8. State of the world's nursing report 2020. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240003279>
9. Sağlık istatistikleri yılı 2019 haber bülteni. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/39024,haber-bulteni-2019pdf.pdf?0>
10. Türk Hemşireler Derneği, Covid-19 mevcut durum analizi raporları. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://www.thder.org.tr/list/tum-haber-ve-duyurular?page=14>
11. Türk Hemşireler Derneği, Covid-19 mevcut durumu belirleme anketi. [cited 2020 December 14]. Available from: www.thder.org.tr/anket
12. COVID-19 hemşire eğitim rehberi ve bakım algoritmaları. [cited 2020 December 14]. Available from: <https://www.thder.org.tr/list/tum-haber-ve-duyurular?page=24>